

Intervju sa ambasadorom Brianom Aggelerom Šefom Misije OSCE-a u Bosni i Hercegovini

Nezavisne novine

14. maj 2023. godine

[Ageler za "Nezavisne": Vraćanje klevete u Krivični zakonik RS korak unazad](#)

Koja je Vaša poruka novinarima i javnosti povodom dana medija?

Svjetski dan slobode medija nas sve podsjeća na suštinsku ulogu koju mediji imaju u očuvanju demokratskog društva i promociji transparentnosti i javne odgovornosti. Sloboda medija je osnovni stub demokratije i, kao takvu, svi je moraju odlučno i snažno štiti.

Svjesni smo izazova i prijetnji s kojima se suočavaju novinari i novinarka te medijski radnici u Bosni i Hercegovini, posebno u Republici Srpskoj. Predložene izmjene ponovnog uvođenja u zakon klevete kao kaznenog djela, zabrinjavajući napadi, prijetnje i ostali činovi nasilja nad novinarima kreiraju okruženje s mnogo izazova kada su pitanju medijske slobode.

U skladu s Indeksom medijskih sloboda, objavljenog od strane Reportera bez granica, Bosna i Hercegovina je značajno nazadovala s padom sa 58. mjesta na kojem se nalazila 2021. godine na 67. mjesto 2022. godine, od 180 država obuhvaćenih izvještajem, što ukazuje na zabrinjavajući pad slobode medija u BiH.

Napadi na novinare ne predstavljaju samo kršenje osnovnih prava novinara i novinarki nego i podrivaju slobodan tok informacija koji je ključan za jednu živu i funkcionalnu demokratiju.

Od suštinskog je značaja da vlasti osiguraju adekvatne institucijske mjere na osnovu ovakvih izvještaja i stvore sigurno okruženje za rad svih medija.

Jedan od načina da se ovo riješi jeste kroz redovnu i konstruktivnu saradnju i koordinaciju različitih aktera, npr., kroz uspostavu sistema kontakt osoba unutar policijskih tijela i pravosuđa, zaduženih za pitanje sigurnosti novinara i novinarki.

Na primjer, u Kantonu Sarajevo, postoji tužilac u Tužilaštvu Kantona Sarajevo zadužen za zaštitu novinara i novinarki. Taj tužilac je dostupan svim novinarima i novinarkama i udruženjima novinara za pritužbe o prijetnjama. Trenutno razmatramo načine na koje ovaj model možemo uvesti u ostala tužilaštva širom države, kao i u ministarstva unutrašnjih poslova. Modaliteti su razmatrani na nedavno održanoj konferenciji u organizaciji naše Misije u Banjaluci, s našim partnerima iz Delegacije EU i Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH. Nadamo se da će preporuke sa ove konferencije doprinijeti boljem praćenju i reagovanju na slučajeve ugrožavanja lične sigurnosti novinara i novinarki.

Kao zaključak, dozvolite mi da ponovim da će Misija i dalje pružati podršku slobodnom, nezavisnom i vibrantnom medijskom pejzažu u BiH. Svi moramo neprestano raditi na izgradnji društva u kojem novinari i novinarka mogu obavljati svoj važni posao bez straha od ometanja.

Kako vidite namjeru Vlade RS da uvedu kriminalizaciju klevete u Krivični zakonik, obzirom da ovih dana treba da počnu javne rasprave?

Razumijemo sve veću zabrinutost širom Bosne i Hercegovine zbog štetnih efekata dezinformacija i govora mržnje, te smo spremni podržati institucije u Bosni i Hercegovini u njihovim legitimnim naporima da se suoče sa ovim prijetnjama. Međutim, sve radnje preduzete u ovim oblastima moraju biti proporcionalne i neophodne. Suprotstavljanje dezinformacijama ne smije biti izgovor za neopravdano ograničavanje slobode mišljenja i izražavanja. Naprotiv, zaštita ovih sloboda je ključna za suzbijanje dezinformacija, kao i povećanje transparentnosti i osiguravanje pristupa informacijama. Odlučno se protivimo ovoj inicijativi i smatramo da ponovno uvođenje klevete kao krivičnog djela u Krivični zakon RS-a predstavlja korak unazad.

Ti amandmani su definitivno u suprotnosti sa obavezama BiH prema OSCE-u i preporukama predstavnika OSCE-a za slobodu medija, koji je pozvao na potpunu dekriminalizaciju klevete u svim državama članicama OSCE-a.

OSCE snažno zagovara dekriminalizaciju klevete i uvrede u država članicama OSCE-a nastojeći na taj način ukloniti zastrašujuće posljedice koje samo puka mogućnost krivične sankcije može izazvati po slobodu medija. Ovakva sankcija se nikad ne bi trebala smatrati odgovarajućom ili potrebnom u demokratskom društvu u kojem izvještavanje novinara i novinarki u interesu javnosti mora biti od ogromnog značaja.

Odredbe kojima se kleveta tretira kao krivično djelo koristile su se na cjelokupnoj teritoriji država članica OSCE-a kao sredstvo za utišavanje političkih protivnika i sputavanje javne rasprave, ali i kao način da se obeshrabre, zastraše i kazne one medijske kuće koje izražavaju kritike na račun nosilaca javnih funkcija ili izvještavaju o osjetljivim temama. Treba istaći i to da je Bosna i Hercegovina (BiH) bila prva zemlja jugoistočne Evrope koja je još prije 20 godina dekriminalizirala klevetu.

Takav iskorak poslužio je kao pozitivan podsticaj zbog kojeg su i druge zemlje regije slijedile ovaj primjer i postupile na isti način. Ponovno uvođenje klevete u Krivični zakonik bilo bi krupan korak unazad, ne samo za ovu zemlju, već i za cijelu regiju. Takav razvoj događaja odrazio bi se ne samo na novinare i medije, već i na aktiviste koji se zalažu za očuvanje ljudskih prava, pripadnike akademske zajednice i ostale građane koji žele izraziti svoje mišljenje o temama od značaja za javnost. Zahvaljujući aktivnostima praćenja, Misija OSCE-a došla je do saznanja da se već sada nosioci javnih funkcija pojavljuju kao stranke u postupku u više od 80% parničnih postupaka pokrenutih protiv novinara.

Ured OSCE-a za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR) radi temeljitu pravnu analizu predloženih izmjena i dopuna zakona, koje će dostaviti svim relevantnim akterima tokom faze javne rasprave.

Planiramo pažljivo pratiti javnu raspravu koja će biti organizirana na cjelokupnoj teritoriji entiteta RS. Misija još jednom ukazuje na nedovoljnu transparentnost zakonodavnog procesa prije nego što se dokument našao na dnevnom redu Narodne skupštine RS i podsjeća da svaka promjena koja ima utjecaja na temeljne slobode građana treba biti predmet široke i otvorene rasprave svih zainteresiranih aktera i građana.

Još jedno sistemsko pitanje je važno za Bosnu i Hercegovinu, a u kojem, čini se, nema mnogo pomaka, je unapređenje izbornog procesa. Šta će se desiti ako ne bude bilo tehničkih unapređenja i stvari ostanu kao na proteklim izborima?

Bez namjere da čitaoce dovedemo u zabunu, smatramo važnim istaći da se Misija OSCE-a u Bosni i Hercegovini (Misija) ne bavi implementacijom izbora od 2002. godine, kada je njen mandat u toj oblasti prenesen na Centralnu izbornu komisiju (CIK). Međutim, Misija pomno prati političku situaciju u zemlji, što uključuje i izbore. Izbori su veoma važni kao osnovni preduslov demokratskog upravljanja i političke stabilnosti u BiH.

Praćenjem izbora bavi se Misija za praćenje izbora pri Uredu OSCE-a za demokratske institucije i ljudska prava (ODIHR).

Naš angažman obuhvata i niz drugih aktivnosti vezanih za izbore. Na primjer, tokom posljednjih izbora, organizirali smo obuku na temu učešća udruženja građana u praćenju izbora i prijavljivanju nepravilnosti i na taj način pružili pomoć lokalnoj organizaciji građanskog društva „*Pod Lupom*“ u provedbi njihovih aktivnosti praćenja izbora. Organizirali smo debate i forume građana, eksperata i organizacija građanskog društva, u cilju pokretanja rasprave i informiranja učesnika u tim aktivnostima o temama poput vođenja kampanje uz poštivanje normi etičnog ponašanja, te angažovanja javnosti. Pratili smo pojavu govora mržnje i retorike podjela, te pratili u kojoj mjeri političke stranke poštuju vlastite Izjave o opredijeljenosti za ostvarenje rodne ravnopravnosti. Osim toga, radimo na upoznavanju medija sa ključnim aspektima Izbornog zakona, te se zalažemo za učešće svih građana, kroz pružanje podrške romskim organizacijama građanskog društva i davanje podsticaja Romima Bosne i Hercegovine da glasaju. Također pružamo podršku ostvarenju prava osoba sa invaliditetom u izbornom procesu. Konačno, radimo sa ostatkom međunarodne zajednice na povećanju izlaznosti građana na izbore.

Naročitu pažnju naša Misija posvetila je realizaciji projekta pod nazivom: „Podrška implementaciji Opštih izbora 2022. godine u skladu sa preporukama ODIHR-a“. Dio projekta doveo je do razvoja nekoliko online aplikacija. Najvažnija među njima je ona koja pojednostavljuje registraciju birača putem interneta. Ostale pomažu u poboljšanju efikasnosti CIK-a, jer je CIK u prošlosti trošio više od 100.000 eura na isporuku poštanskih pošiljki sa materijalima za registraciju birača u inostranstvu. Potom su mnogobrojni službenici bili zaduženi za obradu i verifikaciju obrazaca pristiglih putem pošte, što je dovelo do velikog broja slučajnih tehničkih pogrešaka ali i namjernih manipulacija. Ovaj novi sistem doveo je do manjeg broja birača registrovanih za glasanje putem pošte iz inostranstva. Vjerujemo da je to rezultat manjeg broja prevara i zloupotreba sistema glasanja u odsustvu. Sve se to desilo uprkos činjenici da su političke stranke vodile veoma intenzivne kampanje u dijaspori.

Šta je po vama minimum minimuma koji je potrebno uraditi da bi izborni proces bio bolji?

Prvo je potrebno izvršiti sveobuhvatnu reviziju pravnog okvira da bi se sprovele sve neispunjene preporuke ODIHR-a, uklonili postojeći nedostaci i nedosljednosti te u zakonodavstvo unijele presude Evropskog suda za ljudska prava i Ustavnog suda Bosne i Hercegovine koje se odnose na ograničenja prava na kandidaturu zasnovana na etničkom porijeklu i prebivalištu. U skladu sa pozitivnim primjerima iz međunarodne prakse, taj proces

sveobuhvatne revizije treba da bude otvoren, inkluzivan i konsultativan i da se dogodi mnogo prije narednih izbora.

Vlasti treba da omoguće adekvatnu i djelotvornu dodjelu finansijskih sredstava da bi se obezbijedila funkcionalnost Centralne izborne komisije, između ostalog i u neizbornim godinama, i da pokriju sve troškove u vezi sa organizovanjem izbora. Centralnoj izbornoj komisiji treba pružiti resurse neophodne za zapošljavanje dovoljnog broja kvalifikovanog osoblja, između ostalog u odjeljenjima za reviziju, izradu pravnih propisa i informaciono-komunikacione tehnologije (IKT), kao i za unapređenje njihove IKT infrastrukture.

Da bi se osiguralo pravovremeno formiranje, nepristrasnost i profesionalizam biračkih odbora i povećao nivo povjerenja aktera izbornog procesa, vlasti treba da revidiraju sistem imenovanja tih odbora. To bi se moglo postići ograničavanjem prava da predlože svoje članove samo na one stranke koje imaju poslanike u državnom i entitetskim parlamentima ili ograničavanjem na one osobe koje bi se nalazile na stalnoj CIK-ovoj listi osoba koje su završile obuku Centralne izborne komisije.

Vlasti treba da osiguraju da članovi izborne administracije ne budu opozvani iz proizvoljnih razloga te da mogu da obavljaju svoje dužnosti bez straha od odmazde ili zastrašivanja, uključujući rodno zasnovanu odmazdu, i treba hitno da istraže i odreaguju na takve slučajeve.

Da bi se obezbijedilo da građani u potpunosti imaju pristup garantovanim pravima i slobodama, nadležne vlasti treba da preduzmu hitne i djelotvorne korake da istraže i procesuiraju krivična djela koja ugrožavaju integritet izbornog procesa i da djeluju proaktivno na sprečavanju takvog postupanja, u koje se ubraja i prisiljavanje birača od strane javnih zvaničnika i kandidata.

Da bi se omogućilo aktivno učešće žena u javnom i političkom životu, potrebno je da vlasti na svim nivoima preduzmu sveobuhvatne pravne, institucionalne i obrazovne napore usmjerene ka osporavanju postojećih rodni stereotipa o ulozi žena i muškaraca u politici.

Uopšteno govoreći, brojne prethodne ODIHR-ove preporuke i dalje nisu sprovedene u djelo, uključujući preporuke date nakon opštih izbora održanih 2014. godine i 2018. godine. Sprovođenje tih ODIHR-ovih preporuka bi pomoglo u rješavanju nepravilnosti konstatovanih tokom izbora u BiH, uključujući opšte izbore održane 2022. godine.

Misija će i dalje biti predana pružanju podrške nadležnim bosanskohercegovačkim vlastima, uključujući Centralnu izbornu komisiju, u svrhu unapređenja integriteta i funkcionalnosti izbornog procesa u BiH.

Proces uspostavljanja vlasti u BiH je usporio nakon početnog zamaha. Kakvo je Vaše viđenje trenutnih dešavanja na političkoj sceni u Bosni i Hercegovini?

Do sada sam imao priliku da razgovaram sa mnogim političkim ličnostima na različitim nivoima u Bosni i Hercegovini, iz vladajućih i opozicionih stranaka, i mnogi su od njih izrazili optimizam o pozitivnom kretanju države ka većoj bezbjednosti i prosperitetu. Nakon opštih izbora, uspostavljanje organa vlasti je u početku obećavalo. Na kraju je, nažalost, Visoki predstavnik intervenisao da bi okončao formiranje vlasti na nivou FBiH.

Šteta je što nema poboljšanja političke situacije u BiH. Čini se da su mnogi lideri proaktivniji u iskorištavanju podjela nego u pronalaženju rješenja za sve građane. Inicijativa da se ponovo

kriminalizuje kleveta u RS-u predstavlja jedno od pitanja koje izazivaju najveću zabrinutost u BiH, naročito zato što se novinari često suočavaju sa zastrašivanjem i pritiscima. Obrazovanje se zloupotrebljava da bi se stvarale dodatne podjele, umjesto da služi kao odskočna daska za zajedništvo i intelektualni napredak. Korupcija i nepotizam predstavljaju prepreku ekonomskom razvoju. Svi ti elementi zajedno generišu negativnu atmosferu bez značajnih posljedica po one koji su je prouzrokovali i koji, iskreno govoreći, povremeno politički profitiraju od takvih štetnih stavova.

Istovremeno, građani širom zemlje rade preko etničkih i entitetskih linija na izgradnji budućnosti koju zaslužuju. Lokalni lideri, predstavnici civilnog društva i građani u raznim dijelovima zemlje rade zajedno za dobrobit svih, u mjestima kao što su Bosanski Petrovac i regija Majevice, a Misija je ponosna što može podržati njihove napore.

Kako vidite namjeru nekih vlada da dođe do pojačanja trupa EUFOR-a? Ovo pitam iz razloga što je vaša misija bila uključena poslije Daytonu po pitanjima kontrole naoružanja i bezbjednosti, a OSCE je krovna organizacije u Evropi kad je u pitanju dijalog o bezbjednosti na kontinentu.

Misija ne može da komentariše namjere drugih vlada, ali EUFOR igra važnu ulogu u pružanju bezbjednosti i stabilnosti u BiH, na čemu mu mnogi odaju priznanje. Odluke o obimu međunarodnog prisustva su rezultat temeljitih procjena i analize, što je proces u koji imamo puno povjerenje.

EUFOR i OSCE su partneri u određenom broju oblasti, između ostalog u kontroli naoružanja. Naša zajednička pomoć BiH je, na primjer, dovela do toga da BiH postane primjer dobre prakse i stručnog znanja iz oblasti upravljanja municijom i njenog testiranja te jedan od ključnih aktera u sprovođenju sporazuma o regionalnoj kontroli naoružanja i vojnoj transparentnosti.

Od proteklih izbora prošlo je šest mjeseci, a vidimo da je jako malo urađeno na 14 evropskih ključnih prioriteta. Da li je vaša misija uključena u neke od tih reformi, recimo po pitanju pravosuđa?

U skladu sa svojim mandatom, Misija nastavlja da pruža podršku vlastima BiH u postizanju strateških ciljeva ove države.

Za ostvarenje tog konkretnog cilja neophodno je uspostaviti i zaštititi pravedno, efikasno i nezavisno pravosuđe koje poštuje suštinske principe transparentnosti i odgovornosti.

Nažalost, kao što je Misija više puta konstatovala, vladavina prava u BiH je u opasnosti, pri čemu se i dalje smanjuje nivo povjerenja javnosti i u pojedinačne nosioce pravosudnih funkcija i u pravosuđe u cjelini. Sve jurisdikcije u BiH nastoje da se na pravilan i efikasan način izbore sa složenim predmetima – predmetima koji u konačnici imaju uticaja na stabilnost, bezbjednost i napredak BiH

Da bi se borila protiv tih negativnih trendova, Misija blisko saraduje sa Visokim sudskim i tužilačkim savjetom BiH (VSTS BiH), koji ima obavezu da očuva i ojača nezavisnost pravosuđa, istovremeno osiguravajući punu odgovornost nosilaca pravosudnih funkcija,

između ostalog, što je važno istaknuti, i putem postupka imenovanja sudija i tužilaca zasnovanog na stručnim dostignućima i profesionalizmu.

Pored toga, Misija podržava šire napore usmjerene ka reformi pravosudnog sektora, koja će, pored ostalog, zahtijevati izmjene i dopune i usvajanje relevantnih politika djelovanja i unapređenje pravnog i institucionalnog okvira. To uključuje usvajanje Strategije za reformu sektora pravde i izradu novog Zakona o VSTS-u. Ti naponi dopunjuju i predstavljaju nadgradnju nad svakodnevno praćenje sudskih postupaka i rada pravosudnog sektora koje vrši Misija, time prikupljajući i analizirajući značajan broj podataka o funkcionisanju sistema krivičnog pravosuđa i samog VSTS-a BiH. Taj monitoring pruža mnoštvo pokazatelja koji onda predstavljaju temelj programa Misije usmjerenih ka izgradnji kapaciteta, zastupanju stavova i pružanju tehničke podrške.

Nedavno je Misija pružila podršku VSTS-u BiH u organizaciji godišnjih konferencija koje su održane u Sarajevu za predsjednike sudova 26. aprila, a za glavne tužioce 27. aprila.

Tokom tih konferencija, predstavnici bosanskohercegovačkog pravosuđa su razgovarali o tekućim izazovima sa kojima se pravosuđe susreće, uključujući borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala, a Misija je bila domaćin panel diskusija o efikasnosti pravosuđa i upravljanju sudskim postupcima te se pored toga razgovaralo i o odgovoru pravosuđa na krivična djela koja ugrožavaju integritet izbornog procesa.

Misija želi još jednom da naglasi da je za povratak povjerenja javnosti u pravosuđe potrebna predanost vlasti na svim nivoima u BiH u zauzimanju sistematskog i inkluzivnog pristupa reformi.

Misija će nastaviti da prati rad pravosudnog sektora i takođe ostaje predana pružanju podrške svim pravosudnim organima u cijeloj BiH u ispunjavanju njihovih zakonskih i profesionalnih obaveza, time ispunjavajući osnovna očekivanja svih koji žive u BiH da imaju pristup nepristrasnom, djelotvornom i odgovornom pravosuđu.

Još jedna od ključnih oblasti u kojima BiH mora da poboljša svoje rezultate je parlamentarni nadzor nad bezbjednosnim sektorom što je, između ostalog, u skladu sa *OSCE-ovim Kodeksom ponašanja u vojno-političkim aspektima bezbjednosti* čije odredbe BiH ima političku obavezu da sprovede.

Bilo kakva zloupotreba policijskih kapaciteta za uskostranačke ciljeve izazvala bi ozbiljnu zabrinutost i stavila bi u fokus utvrđivanje potencijalnih kršenja ključnih vojno-političkih obaveza država članica OSCE-a.